

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลุ่มคนชนชั้นกลางในเรื่องของความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ศึกษาถึงบทบาทของครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนที่มีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง รวมทั้งเพื่อทราบพฤติกรรมและความศรัทธาต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน จำนวน 400 คน ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวน แต่มีแบบสอบถามบางฉบับมีผู้ตอบไม่ครบทุกข้อคำถาม จึงทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบางข้อมีจำนวนประชากรไม่ครบ 400 ตัวอย่าง

รายละเอียดในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะการเรียนรู้ข่าวสารทางการเมือง และ ความคิดเห็นในแนวทางประชาธิปไตย สำหรับสถิติที่ใช้ประกอบด้วย สถิติร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Analysis of Variance) และ Chi-square เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและเพื่อใช้ทดสอบสมมติฐาน ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05 หรือ 95 % และผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย สรุปได้ดังนี้ :-

5.1 บทสรุป

5.1.1 ลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม

เพศ ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60.6 และเป็นเพศหญิง 39.4
อายุ ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอายุ 17 - 29 ปี ร้อยละ 33.6 เป็นกลุ่มอายุ 30 - 37 ปี ร้อยละ 33.4 และเป็นกลุ่มอายุ 38 ปีขึ้นไป ร้อยละ 33.0

การศึกษา ผู้ตอบส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 90.3
ระดับปริญญาโท ร้อยละ 9.8

อาชีพ ผู้ตอบส่วนใหญ่ อาชีพ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 47.3
อาชีพพนักงาน/ลูกจ้างเอกชน ร้อยละ 34.3 อาชีพผู้ประกอบการ / นายจ้าง ร้อยละ 8.5 และอาชีพอิสระ/ค้าขาย/รับจ้าง ร้อยละ 9.0

รายได้ ผู้ตอบส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 12,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.5
รายได้ระหว่าง 12,400 - 19,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.0 และรายได้มากกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.5

5.1.2 ลักษณะการเรียนรู้ทางการเมือง

การศึกษาพบว่า ลักษณะการเรียนรู้ทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนได้ค่า Sig. น้อยกว่า 0.05 โดยส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชน ส่วนใหญ่จะเลือกรับข่าวสารจาก โทรทัศน์ สูงถึงร้อยละ 59.8 รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 29.3 และวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 6.3 ในขณะที่ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อนไม่มีบทบาทมากเท่าใดนัก คิดเป็นร้อยละ 2.3

ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีการเรียนรู้ทางการเมืองในระดับสูงเมื่อพิจารณาจากรายละเอียดในการเลือกรับประเภทรายการของสื่อประเภทต่างๆแล้วพบว่า จะสนใจติดตามข่าวเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ รายการทางการเมือง โดยจะเปิดรับสื่อจากทางโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 79.3 อ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 57.8 และฟังจากวิทยุ ร้อยละ 56.0

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมทางการเมืองและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมืองในระดับประชาธิปไตย ดังนี้ :-

ความคิดเห็นในระดับประชาธิปไตย

1. ร้อยละ 67.5 เห็นว่าหนังสือพิมพ์คือสื่อมวลชนที่น่าเสนอข่าวสารการเมืองได้อย่างอิสระเสรีมากที่สุด
2. ร้อยละ 70.0 เห็นว่า โทรทัศน์คือสื่อมวลชนที่ถูกควบคุมจากรัฐบาลมากที่สุด
3. ร้อยละ 61.0 เห็นด้วยกับกรณีการประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อเดือน พฤษภาคม 2535
4. ร้อยละ 85.5 เห็นด้วยว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะทำให้ชาติบ้านเมืองเจริญก้าวหน้า
5. ร้อยละ 44.8 เห็นว่าหน้าที่ของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมือง คือ ประชาชนต้องเคารพกฎหมาย
6. ร้อยละ 73.0 เห็นว่า นักการเมืองที่ไม่มีอุดมการณ์คือบุคคลที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยตลอดระยะเวลา 65 ปี
7. ร้อยละ 85.3 เห็นด้วยกับการร่างรัฐธรรมนูญโดยตัวแทนของประชาชน
8. ร้อยละ 59.0 ประารถนาที่อยากจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นคนดีเข้าไปนั่งเป็นตัวแทนในรัฐสภา

9. ร้อยละ 67.5 คาดหวังว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการเลือกตั้ง คือ การออกกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

การสำรวจความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของชาติและความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับหน้าที่ และการมีสมรรถนะทางการเมืองของแต่ละบุคคล เมื่อวิเคราะห์จากค่าความแปรปรวนอยู่ในระดับค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วงคะแนน 43 - 47 สรุปได้ว่าส่วนใหญ่มีความเข้าใจในสถานการณ์และมีอุดมการณ์ทางการเมืองในระดับประชาธิปไตยในทางบวก โดยเฉพาะในเรื่องของการร่างรัฐธรรมนูญจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง

พฤติกรรมทางการเมือง

1. ร้อยละ 93.8 ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์
2. ร้อยละ 72.8 ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการประท้วงการกระทำของรัฐบาล
3. ร้อยละ 58.5 ใช้เกณฑ์การเลือกพรรคและตัวบุคคลในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. ร้อยละ 59.5 สนใจติดตามการหาเสียงของนักการเมืองนานๆครั้ง
5. ร้อยละ 95.8 เคยชวนผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
6. ร้อยละ 97.8 เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมานั้นในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539

5.1.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. กลุ่มผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี เมื่อนำมาสัมพันธ์กับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้จึงเป็นไปตามข้อสมมติฐาน
2. ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ไม่ได้เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่สำคัญของชนชั้นกลาง ในขณะที่สื่อมวลชนจะมีผลต่อการเรียนรู้มากกว่า โดยเฉพาะสื่อประเภท โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ จึงมิได้เป็นไปตามข้อสมมติฐาน
3. ชนชั้นกลางในเขตภาคเหนือตอนบนมีพฤติกรรมและมีความศรัทธาในเชิงบวกต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นไปตามข้อสมมติฐาน

จากข้อสรุปสมมติฐานทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ข้อ 2 มิได้เป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ จากความคิดเห็นของชนชั้นกลางในตารางที่ 4.2.1 ผลการสำรวจความคิดเห็น กลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารการเมืองจาก โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ อยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่รับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากครอบครัว ในระดับน้อย จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 และรับรู้จากเพื่อนฝูงในระดับปานกลาง จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนว่ากลุ่มชนชั้นกลางส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางการเมืองจากครอบครัวและกลุ่มเพื่อนเท่าใดนัก เมื่อนำไปพิจารณาร่วมกับความคิดเห็นในข้อ

อื่นๆ ของแบบสอบถาม แสดงให้เห็นชัดว่าชนชั้นกลางตระหนักในความสำคัญของสื่อมวลชนว่าเป็นตัวกลางที่มีความสำคัญมากในการนำเสนอข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ต่างๆ ให้ประชาชนผู้รับสารทราบ จึงสรุปได้ว่าชนชั้นกลางจะถูกกระตุ้นให้มีความรับรู้ทางการเมืองได้โดยข่าวสารการเมืองประจำวันและข่าวสารเหล่านี้น่าจะเป็นสาระสำคัญมากกว่าการเรียนรู้ทั่วไป

5.2 บทวิจารณ์และข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อวิจารณ์

ในสังคมที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองจึงเป็นวัฒนธรรมการเมืองที่แสดงออกถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดเห็น พฤติกรรมต่างๆ ที่มีต่อกลไกของกระบวนการเมือง ความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่ว่าพื้นที่จังหวัดไหนก็ตาม ประชาชนเริ่มที่จะให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะชนชั้นกลางมักจะติดตามความเป็นไปของเหตุการณ์บ้านเมือง สนใจนโยบายและอุดมการณ์ของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด จากการวิเคราะห์ในการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้ พบว่า

1. **เพศชายมีแนวโน้มสนใจข่าวสารการเมืองมากกว่าเพศหญิง** เป็นเพราะสังคมไทยเปิดโอกาสให้เพศชายทำกิจกรรมกับชุมชน และมีบทบาทในการมีส่วนร่วมต่อสังคมกว้างขวางกว่าเพศหญิง

2. **คนสูงวัยมีแนวโน้มเลือกรับรู้ข่าวสารการเมืองจากสื่อต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า** เมื่อตรวจสอบส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยพบว่า ผู้ที่ให้ความสนใจเรียนรู้ข่าวสารการเมืองในระดับมาก คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มวัยทำงานมีรายได้ประจำ มีความพร้อมทางเศรษฐกิจสูง การติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวเหตุการณ์สภาพแวดล้อมปัจจุบัน จึงเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตประจำวัน

3. **ผู้ที่ประกอบอาชีพราชการและรัฐวิสาหกิจ และผู้ประกอบการ /นายจ้าง จะให้ความสนใจติดตามเรื่องการเมืองในระดับสูง** ถ้าพิจารณาในระหว่างชนชั้นกลางด้วยกัน ข้าราชการ และ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลและกลุ่มผู้ประกอบการ/นายจ้าง มีโอกาสที่จะปรับฐานะของตนเองตามนโยบายของรัฐ ความผันผวนในสภาพการณ์ที่ไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง จึงทำให้กลุ่มอาชีพดังกล่าวต้องมีการติดตามการเมืองอยู่ตลอดเวลา

4. **ผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทจะมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่า** จะเห็นได้ว่าชนชั้นกลางที่จบการศึกษาในระดับชั้นอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าขึ้นไปเป็นวัยผู้ใหญ่ที่ได้รับการเรียนรู้มาในอดีต จากประสบการณ์ที่ได้รับมาของแต่ละบุคคลนั้นจะสร้างปัจจัย

เศรษฐกิจให้แก่การดำรงชีวิตและสร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่ชัดเจนเพราะกลุ่มชนชั้นเหล่านี้มีความเชื่อมั่นว่าระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยจะช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า

ในสังคมปัจจุบัน คนชนชั้นกลางมีการพัฒนาการเรียนรู้ทางการเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ สื่อที่กำลังมีบทบาทอย่างมาก คือ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ และที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ การรับข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตเป็นการสื่อสารไร้พรมแดนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) การใช้สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารจึงทำให้มองเห็นว่าชนชั้นกลางเรียกร้องหาประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และวิสัยทัศน์ของรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย สนใจสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ และเหตุผลประการสำคัญอีกประการหนึ่งในติดตามการเมืองอย่างใกล้ชิด คือ ชนชั้นกลางเห็นปัญหาของประชาธิปไตยในเรื่องของคุณธรรมและความสามารถของรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปัญหาข้อเสียในการเลือกตั้ง ปัญหาพรรคการเมืองอ่อนแอ ปรากฏการณ์นี้สามารถสรุปเหตุผลได้ อย่างง่าย ๆ ว่า ชนชั้นกลางต่างก็ต้องการมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเมืองที่โปร่งใส เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมไทยมีแนวโน้มว่าจะเกิด "พลังที่ก้าวหน้า" ในการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยและเปลี่ยนแปลงสังคมไทยได้ในอนาคต

ภาวการณ์ของการเรียนรู้ทางการเมืองจึงเป็นความก้าวหน้าของชนชั้นกลางผู้ซึ่งมีความตื่นตัวในสังคม กลายเป็นวิถีทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ส่งผลให้เกิดโครงสร้างของชนชั้นที่รวมตัวกันและเกิดการควบคุมพฤติกรรมระหว่างบุคคลที่มีสถานภาพแตกต่างกัน การขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมทางการเมืองสะท้อนออกมาให้สัมพันธ์ภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของเสถียรภาพ คือ การเมืองกลายมาเป็นเกมส์ของเมืองที่ต่อสู้กันระหว่างองค์ประกอบต่างๆของชนชั้นกลาง

ณ จุดนี้ การสร้างเสถียรภาพการเมืองจำเป็นต้องอาศัยการเป็นพันธมิตรระหว่างกลุ่มเมืองใหญ่ เมืองหลวง และกลุ่มมวลชนในชนบท เพื่อให้เกิดการพัฒนาสถาบันการเมืองที่เข้มแข็งและเป็นตัวของตัวเองกว่าที่มีอยู่อันจะนำไปสู่รัฐทันสมัย ดังนั้นภารกิจเฉพาะหน้าในการสร้างประชาธิปไตยนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือของหลายชนชั้นหลายสถาบัน โดยอาศัยปัจจัยทางการเมืองเป็นลำดับ มิใช่ปล่อยให้เป็นที่ของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมแต่อย่างเดียว

5.2.2 ข้อเสนอแนะ

ผลสรุปการศึกษาวิจัย " การเรียนรู้ทางการเมืองของชนชั้นกลาง " มีอุปสรรคทางด้านงบประมาณและเวลา ผู้วิจัยจึงจำกัดการศึกษาอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะบางประการสำหรับผู้อ่านหรือผู้ที่สนใจศึกษาชนชั้นกลาง ดังนี้

1.ควรมีการนำข้อสรุปผลการศึกษาครั้งนี้ไปศึกษาต่ออย่างละเอียดให้ลึกซึ้ง เช่น การตรวจสอบความคิดเห็นทางการเมืองโดยพิจารณาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้ทางการเมืองของปัจเจกชนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น ครอบครัวและโรงเรียน สภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ศึกษาแนวทางการประสบการณ์ของการเรียนรู้ที่ได้รับมานั้นมีผลกับตัวแปรที่เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร

2. ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจัยด้านภูมิภาคน่าจะอาจส่งผลให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน และมีวิธีการมองเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน เพื่อที่จะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนของการรับรู้ความสนใจ ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน จึงควรที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงการเรียนรู้ทางการเมืองของชนชั้นกลางในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศด้วย เช่น ภาคอีสาน ภาคใต้ เป็นต้น

3. เพื่อเป็นวิเคราะห์ลักษณะทางชนชั้นของสังคมไทยกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงควรที่จะทำการศึกษาวิจัยการเรียนรู้ทางการเมืองของชนชั้นกลางในกลุ่มที่ไม่ได้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ เพื่อวัดระดับการเรียนรู้ว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือไม่ อย่างไร

4. เพื่อเสริมสร้างระบบการเมืองไทยให้ประชาชนก้าวเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย สถาบันการศึกษาในภาคเหนือ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หรือ มหาวิทยาลัยอื่นๆ ฯลฯ ควรจัดหลักสูตรอบรมเรื่อง "ประชาธิปไตย" หรือการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยให้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากขึ้น

ตามข้อเสนอแนะที่กล่าวมาข้างต้น กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นการพัฒนาลักษณะเฉพาะในทางการเมืองของแต่ละคนขึ้นมาเป็นฐานของทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมือง การเรียนรู้ทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่ต้องต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต และไม่อาจสรุปได้ว่า การเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสิ้นสุดลง ณ ที่ใด การให้ความสนใจศึกษาเรื่องนี้จึงจัดได้ว่าเป็นแขนงที่สำคัญของการศึกษาพฤติกรรมการเมืองในทางรัฐศาสตร์และสังคมวิทยาซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายในการอบรมกล่อมเกลากองการเมืองและสร้างพลเมืองของชาติในรูปลักษณะที่พึงปรารถนาต่อไป